تسلط علامه مجلسی بر علوم و تأثیر آن در باب‌بندی کتاب بحارالانوار

اما در جلدهای السماء و العالم بحارالانوار؛ قبلاً عرض کرده بودم علامه مجلسی رضوان‌الله‌علیه فرموده بودند: کسی که کتاب بحارالانوار من را داشته باشد مزید بر سائر کتب و مصنفات اصحاب را دارد. چرا؟ به‌خاطر این‌که من در سن دوازده سالگی جمیع علوم عصر را بلد بودم. لذا کسی که جامع الاطراف است و همه علوم را بلد است، وقتی کتابی را تصنیف می‌کند و آن را موضوع‌بندی می‌کند، به‌خاطر کثرت اطلاعاتش مزایایی را دارد که کسانی که اطلاعات کمتری دارند آن‌ها را ندارند. به گمانم شما کتاب دیگری پیدا نمی‌کنید که در آن کتاب السماء و العالم داشته باشد. یعنی این همه کتاب از قدیم و جدید به‌صورت تصنیف نوشته شده، ولی در آن ها یک جا ندارید که نوشته باشد «کتاب السماء و العالم». اما بحارالانوار دارد.

این تعبیری از من است: شاید این به‌خاطر جامعیت ایشان باشد. چون من مدت ها کتاب السماء و العالم را از بحارالانوار دیده بودم و بعدها در جای دیگر دیدم، نمی‌دانم کجا بود، شاید در حاشیه منظومه بود، یعنی این تقسیم‌بندی برای خود ارسطو بوده؛ برای دسته‌بندی فیزیک و حکمت، یکی از کتاب‌هایی که او داشته کتاب «السماء و العالم» بوده. یعنی یک کتاب ریشه‌دار در علوم مختلف. مرحوم مجلسی چون از طفولیت همه این‌ها را می‌دانستند گفته اند: وقتی من به روایات اهل البیت علیهم‌السلام نگاه می‌کنم می‌بینم که ما چقدر روایت مربوط به این داریم! لذا در یک دسته‌بندی عالمانه بحارالانوار را نوشتند. چرا؟ چون در میان این همه از منابع روائی کسانی که آن‌ها دیدند و بخواهند از روایات اهل البیت علیهم‌السلام آگاه شوند جمع‌آوری شده باشد. خب حال بین محتملاتی که من گفتم، تحقیق این‌که کتاب دیگری هم هست یا نه، بر عهده شما.

این کتاب السماء و العالم، در چاپ اسلامیه که سه جلد ۵۴، ۵۵ و ۵۶ فهرست شد، کتاب السماء و العالم از جلد ۵۷ شروع می‌شود. اما بعداً که در بیروت آن را چاپ کردند، این سه جلد فهرست را به آخر بردند و شد جلد ۱۰۸، ۱۰۹ و ۱۱۰. لذا از جلد ۵۴ به بعد بحارالانوار سه شماره فرق می‌کند. لذا الآن که من از جلد نوزدهم بحارالانوار آدرس دادم، اسلامیه و بیروت فرقی ندارند. چون قبل از پنجاه و سه است. اما حال که می‌خواهم از السماء و العالم آدرس بدهم، سه جلد تفاوت می‌کند. این کتابی که من دارم چون چاپ اسلامیه است، می‌شود جلد ۵۷، ۵۸ و ۵۹. اما در چاپ بیروت این سه جلد 54، 55 و 56 می‌شود. این سه جلد در نرم‌افزار هم ظاهراً بیروت است.

بازبینی #1
ایجاد شده 13 مه 2026 14:27:30 توسط ... .
به روزرسانی شده 13 مه 2026 14:29:57 توسط ... .